

Samsun

'Turgut Cansever mimarlığın kurucu zihinlerindedir'

Samsun Üniversitesi Düşünce ve Sanat Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (DÜSAM), "Öteki Buluşmalar"ı 2020 Güz Dönemi kapsamında Emin Selçuk Taşar'ın moderatörlüğünde Dr. Halil İbrahim Düzenli'yi ağırladı. Online bir platform üzerinden gerçekleştirilen programda "Mimarlığa Bakışlar" başlığı altında Düzenli, Turgut Cansever, Sedefkâr Mehmet Ağa, Ufkî Şehir, madde ve mekanla alakalı yapmış olduğu çalışmaları çeşitli sorularla daha da genişletip izleyenlerin dikkatine sundu

Konuşmasının başında insanın yaşı ilerledikçe konulara daha farklı bir gözle bakmaya başladığını ifade eden Düzenli, "Benim yaşım 40 yani abartmayalım ama ben yavaş yavaş hissetmeye başladım. İnsan belli bir yaştan sonra meseleleri kendi hikâyeleri ile anlatmayı seviyor diye düşünüyorum. Ben de son bir iki senedir bu tip konuşmalardaki tavrıma bakıyorum. Gayri ihtiyari olarak illa kendi hikâyelerimi oraya ekliyorum. Bu, büyük davalardan, ideallerden vazgeçmek ve o söylemleri hafifletmek anlamına gelmiyor anladığım kadarıyla. Ama bir taraftan da sanki böyle kemiklerin, damarların içerisine kan gitmesi gibi bir şey. Yaş ilerledikçe kendinizi de o hikâyenin bir

parçası olarak konumlandığınızda sanki o hikâye başka bir şey inşa etmenin ilk adımı olmaya başlıyor. Yani daha önce anlattığınız büyük büyük kuramlar! büyük büyük söylemler! Bir boş iskelet gibi düşünelim. Bir insan vücudu gibi belli bir yaştan sonra herhalde o damarlara kan dolması, kendi hikâyemizin de onun bir parçası olarak hissetmeye başladığınız andan itibaren oluyor. Min gayri haddin. Kendim üzerinden gittim ama aslında genel gözlemlerim bu. Yavaş yavaş adım adım kemale ilerlemek ve insanın ve bireyin, ferdin her ne ise kendi hikâyesini de o büyük hikâyelerin içerisinde en az o kadar büyük bir şekilde konumlandırmak, sanırım meselenin aslı. Çünkü böyle olmadıktan sonra bazı şeyler kuru kalabiliyor ve vahim sonuçları olabiliyor. Hatta bu, insan olmanın da anladığım kadarıyla doğasından kaynaklı bir şey” dedi.

Turgut Cansever’in kendisi ve Türkiye’deki mimarlık alanı için önemine değinerek sözlerini sürdüren Düzenli, “Turgut Cansever benim için çok büyük bir kurucu zihindir. Sadece benim için değil, Türkiye’nin mimarlık ortamı için çok önemli bir kurucu zihindir. Özellikle burada kayda geçirmek istiyorum. Kurucu zihinlerin çok büyük çelişkileri ve aynı zamanda büyük kurmacaları ve aynı zamanda büyük hakikatlere işaret edicilikleri var. Yani bu üçü esasında bir kurucu zihinde bir araya gelen şeyler. İçerisine daldığında ilk başta sizi heyecanlandıran durumlar, bir müddet sonra bazı çelişkileri görmenize yol açar. Bir müddet sonra o çelişkilerin içinden çıkamaz hale gelirsiniz. Ama varacağınız nokta şöyle bir noktaysa, o gerçekten bir hakikat, ‘hakikat arayıcısı’ ise o kurucu zihnin bu tip çelişkilerini de bu tip heyecanlanmaları da, yüksek perdeden konuşmaları da tevvil edebiliyorsunuz. Bir şekilde yorumlayabiliyorsunuz bence. Yani insan olmaktan kaynaklı hallerden bir tanesi de bu. Bir kendi hikâyelerimiz, bir de bazı insanların bazı şekilde birbirlerinden farklı olarak değerlendirilmeleri hususu. Turgut Cansever bu anlamda mimarlığın Türkiye’deki kurucu zihinlerinden biri. Benim zihnimin kurucularından da biridir. Burada kendimi işin içerisine dahil edeyim. Madem mimarlığa gireceğiz, hepimizin hikâyelerinden biri olsun. Orhan Pamuk gibi ‘bir kitap okudum, hayatım değişti’ benim için de gerçek anlamıyla yaşanmış bir olaydır. 1997’de mimarlık lisans eğitimimin ikinci senesinde abimin kitaplığında bulduğum Turgut Cansever’in ‘Kubbeyi Yere Koymamak’ adlı kitabını, bir gecede okuyuşumu ve heyecanımı dün gibi hatırlarım. Bu asla unutacağım bir durum değildir” diye konuştu.

Kendini ait hissedememe bir kitabı bir gecede okumaya sebep oluyor Turgut Cansever’e olan ilgisini açıklamaya devam eden Dr. Düzenli, “Mimarlık eğitime başlıyorsunuz. Size bir sürü yabancı kelime ve kavramlardan bahsediyorlar. Bu kavramlar şu an bizim kendi eğitim verirken de kullandığımız, bize alelade gelen aslında bilinmesi zaruri olan şeylerdir. Simetri, oran, orantı, proporsiyon gibi. Bir taraftan da eliniz işlemek zorunda. Yani zihin ve el irtibatını kurmak zorundasınız. Mimarlıkta sadece zihinde teorik bilgiyle birleşmiş bir bilgi sizin işinize yaramıyor. Sadece eyleme dönük yapıp etme de mimarlık ve modern mimarlık eğitimi alan bir özne olarak da işinize yaramıyor. Dolayısıyla zihninize eliniz arasında irtibatı sağlamaya çalışın, her yerde aynı olan bir mimarlık eğitimi içerisinden olaya baktık ve oradan başladık. Fakat geçmişiniz ve ailenizden, okulunuzda öğretilenler itibarıyla bambaşka ve yabancı bir coğrafyada hissediyorsunuz kendinizi. Bu coğrafyanın adı mimarlık eğitimi habitusu diyelim. İçerisine bir türlü

kendinizi dahil edemediğiniz eski yaşamınızı, muhakkak geride bırakmanız lazım. Eski yaşam, yani üniversiteden önceki aileniz size ne veriyse bu topraklarda ne gördüyseniz ne biriktirdiyseniz hemen hemen tamamı diyebilirim. Çok acımasız olur tamamı dersem. Nihayetinde orada da bir emek var. Üniversite emekçileri var içerisinde. Fakat böyle bir keskin ayrımın da varlığını en azından tasarım eğitimleri, sanatçı eğitimleri, mimarlık eğitimleri açısından bizzat vurgulamakta fayda var diye düşünüyorum. Şimdi bu yabancılık olarak ne var dedin. Bir şeyi açmak istiyorsan işte; benim babam sakallı, sarıklı bir adam, yani bir tekkeye mensup. Ben imam hatip ortaokulunda okudum. Bütün o şeyler bir takım ideallerle, bir takım başka insanlar okuyarak geldiğimiz şeyler. Mimarlık alanında karşılığı sıfır. Şimdi böyle bir ortamda sürekli kendini ait hissedememe meselesi işte bir kitabı bir gecede okumaya sebep oluyor. Çünkü o kitap, Turgut Cansever’in serbestçe konuştuğu konuşmalarından oluşuyor. Söyleşilerden oluşan bu kitap, hem okulda söylediklerimden hem de daha önceki hayatımda da karşılıklı olan bir mimarlıktan, bir mekândan, bir şiir anlayışından anlatmaya başlamıştı” şeklinde konuştu.

Ufki şehir diye kavramsallaştırdığımız meselede mimarlığın maddesi var
Yaptığı okumaların çalışmalarına yön verdiğine değinen Düzenli, "Mimarlık ve mekânla uğraşmak! Bardakta durduğu gibi durmuyor hiçbir şey. Bunun bir reel alanı var. 'O öyle söylenir ama öyle olmaz' derler genellikle. Reelde, teorik olanla maddi olan arasındaki gerilimleri yaşamak olası bir durumdur. Cansever'de en başta karşılaştığım şeyler ile ilgili olarak her beş sene de bir işaret fişegi ile karşılaştım. 1997'de yüzüne dahi bakmadığım paragraflara daha sonra bakıp 'Evet ya! Asıl burada söylüyormuş' diyorum. 'Ufki şehir' diye kavramsallaştırdığımız meselede mimarlığın teorik zemininden ziyade açıklaması gereken, mimarlığın maddesi meselesi var. Bizim maddeyle ilişkimizin sağlıklı kurulması gerekiyor. Cansever kutsallaşmış bir kişi değil ancak işaret ettiği manaların bir önemi var. Turgut Cansever'in işaret ettiği yerler, özellikle geçmişe dönük olanlar, var olduğumuz coğrafyadaki zamansal kavramlardır. Bize yaşanmış ve kendi kurmacasını bize göstermesinden, geçmişteki mimar bunu aynı şekilde mi kuruyordu, yoksa başka bir kurulum muydu? şeklinde düşünüyordum. Osmanlı mimarlık tarihinde biricik bir metin vardı önümüzde. Ben buna ilgi duymuştum. Bu metni farklı disiplinlere göre okuyabilirsiniz. Metnin böyle bir yapısı var. Fakat içerisinde tekrar insanı görmeye gayret ediyorsunuz. Bazı okuduklarınızdan da müthiş bir hayal kırıklığına kapılabiliyorsunuz. Bunlardan biri, Doğan Kuban'ın Mimar Sinan'la ilgili kitabın önsözde yer alan bir ifadesi beni doktora tezi yazmaya itti. Bu ifade 'Güzel kavramının ağırlıklı bir yer tutmadığı Osmanlı Dünyası'nda' idi. Hiçbir toplumda böyle bir durumdan söz edilemez. Doğan Kuban bir duayendir, ancak böyle bir durum da söz konusudur!" sözlerini kullandı.

Ufki şehir kavramını açıklayarak sözlerini sürdüren Düzenli, "İnsana yaraşır evlerde yaşamak hepimizin derdi. Geçmiş, bugün ve gelecek meselesinde, insanca çevrelerde yaşamadığımızı dair bir tespitim var benim. Ufki ifadesi bir yataylık barındırıyor. Aslında uzaktan baktığınız her şey yatay görünebilir. Neyin yatayı ya da neye memur olduğunuzu incelememiz gerekiyor burada. Yatay yapım dendiğinde üst üste konulan apartmanları bu sefer yan yana koyuyoruz. Dikeyi yatay dizmenin, şekli bir meseleden öteye gitmediğini düşünüyorum. Kavram bir ayetten geliyor, bu bakımdan ufki kavramı önem taşıyor. Bu meseledeki ufki kat mülkiyeti tamamen Cansever'den gelen bir konudur. Size çeşitlilik veren şehir, ufki şehirdir. Cansever'in bahsettiği ufki şehir Osmanlı'nın kargacık burgacık şehirleri aslında. Ufki şehir sadece yataylık meselesi değildir. Örneğin, Manisa Kula'da attığınız her adımda evlerin ve sokağın görüntüsü değişiyor. Aynı sokakta mevsimlere, günün saatlerine göre değişiklikler oluyor. Bütün bunlar çerçevesinde bireyin kendi adımlarıyla hissetmesine olanak veren şehre ufki şehir diyoruz" ifadelerine yer verdi. İHA